

Söderköpings storhetstid inföll under högmedeltiden och i stadens kyrkor kröntes då flera kungligheter. I Söderköping fanns stadskyrkorna **S:t Laurentii** och **S:t Ilians** och landsbygdskyrkan **Drothem**. S:t Ilian, som låg vid nuvarande kanalhamnen, revs på 1500-talet. Strax utanför staden låg **Skönberga** kyrka. Invid Drothem fanns franciskanerklostret från 1235 och klosterkyrkan, som troligen var den äldre Drothems kyrka. Efter reformationen revs klosteranläggningen. Dessutom fanns under medeltiden flera kapell tillägnade olika helgon, bl.a. i helgeandshuset. Hospitalet, som ersatte helgeandshuset, inrymde en hospitalskyrka som revs ca 1800.

Landsbygdens kyrkor inom kommunen har alla medeltida anor, utom **Börums kyrka**, byggd i trä 1718 i senkarolinsk stil. **Mogata kyrka** byggdes 1842-44 ovanpå den gamla 1200-talskyrkan. Resterna finns kvar under golvet. Dopfunten är medeltida. **Östra Ryds kyrka** byggdes på 1200-talet i gråsten och byggdes om helt på 1700-talet, då även tornet tillkom. Dopfunten och ett krucifix är från 1200-talet. **Västra Husby kyrka** byggdes 1816-17 ovanpå och utanför den tidigare 1100-talskyrkan. Tornet från 1300-talet är påbyggt. Kyrkan brann 1977 och återuppfördes 1979. **Skällvik, Gårdeby** och **S:t Anna g:a kyrka** har kvar sin medeltida karaktär.

Medeltidens kyrkor skiljer sig mycket från dagens. Det saknade bänkar, läktare och predikstol. Menigheten stod eller knäböjde under de katolska mässorna, som hölls på latin. Församlingen hade inte tillträde till koret som var avskilt med ett galler, korskrank. Det fanns sidoaltare, tillägnat Maria på den norra sidan, kvinnosidan och för kyrkans skyddshelgon på den södra, manssidan. Ingången till kyrkan var på den södra långsidan och strax innanför stod dopfunten så att det odöpta, orena barnet inte bars för långt in. Kyrkorna var mörka, med små fönster, och valven dekorerade med målningar. Kyrkorumen ändrades efter reformationen, men 1800-talet var de stora förändringarnas tid; då byggdes kyrkorna om, målningarna putsades över och de gamla altarskäpen togs bort.

Vill ni besöka kyrkorna är Drothem, S:t Laurentii och Skönberga kyrkor öppna vardagar hela året. Övriga kyrkor är oftast öppna sommartid. Turistbyrån hjälper gärna till, 0121-18160. Mer information: www.svenskakyrkan.se och www.soderkoping.se

Broschyren är utgiven av Söderköpings kommun. Tryckt med bidrag från församlingarna i Söderköping. Text och layout: Monica Stangel Löfvall Foto: Thomas Petterson

SÖDERKÖPINGS KYRKOR EN DÖRR TILL MEDELTIDEN

Drothem

S:t Laurentii

Skönberga

Gårdeby

Börums

S:t Anna

S:t Anna g:a kyrka

Västra Husby

Östra Ryd

Mogata

Skällvik

Drothems kyrka, landsbygdens kyrka, omtalades först 1307. Den tidigare, romanska 1100-talskyrkan skänktes troligen till klostret 1235. Namnet kommer av fornsvenska Drotin, som betyder Herren. Kyrkan byggdes av gråsten, som en treskeppig hallkyrka. Ett kapell från 1200-talet infogades som sakristia. Valven slogs efter någon av stadsbränderna 1380 eller 1418. Trappgavlarna har ursprungligt utseende, men blindingarna var målade i rosa med röda murfogar runt om. På 1700-talet ersattes takryttaren med en klockstapel. Intressanta inventarier är **altarskåpet**, tyskt, sent 1400-tal, hospitalkyrkans **altartavla**, sammansatt av ett epitaf och ett medeltida krucifix, samt Maria- och **Johannesskulpturena**, från 1400-talet.

S:t Laurentii kyrka, stadskyrkan, kallades även S:t Lars och var tillägnad martyren Laurentius. Församlingen omtalas 1253, men den nuvarande kyrkan byggdes vid 1200-talets slut i tegel, som en treskeppig basilika. Efter en brand 1494 byggdes den om till en hallkyrka. 1583 byggdes kapellen mellan sakristian och vapenhuset in till ett fjärde skepp. Då byggdes också klockstapeln, men takryttaren blev ändå kvar. I fasadens blindingar var målningar som den **S:t Laurentiusbild** som finns på sakristian. En kalkmålning finns också i f d vapenhuset. Intressanta inventarier är **altarskåpet**, sent 1400-tal, **triumfkrucifixet**, från Vadstena, ca 1400, **träskulpturen av S:ta Katarina**, tyskt 1400-tal och det östgötska **krucifixet** från 1400-talet.

Skönberga kyrka byggdes i gråsten vid sekelskiftet 1200. Kyrkan var då kortare och byggdes under senare medeltid till med kor och korsarmar. Koppardörren till sakristian och den rikt **smidesdekorerade porten** i korsarmen tillkom då. Kyrkan fick sina valv på 1400-talet, ursprungligen saknade den innertak. På vinden ovanför valven finns en **medeltida målning** på gamla korväggen hela bredd. Där avbildas Kristus som världsdomare mot en ultramarinblå fond. Intressanta är Johan Axelsson Bielkes och Margareta Posses grav i koret, föräldrar till Johan III:s maka Gunilla, altarskåpet och bildskåpet med S:ta Anna, båda svenskt 1400-tal samt träskulpturena av **S:t Olof** och Kristus från 1300-talet.

Gårdeby kyrka är uppförd i slutet av 1200-talet i gråsten. Den är byggd i romansk stil med ett lägre kor och absid. Det är den östligaste absidkyrkan i Östergötland. Kyrkan saknade ursprungligen innertak och har aldrig haft några murade takvalv utan valv av trä. Den var under medeltiden mycket mörk och gav ett slutet intryck, västgaveln var helt utan öppningar och triumfmuren hade troligen bara en halvmeterbred öppning mot koret. Den låga klockboden övertogs efter Skärkinds kyrka 1830. Medeltida inventarier saknas men intressant är dopfunten i ek från 1664 och **ljuskronan** i trä med naturtrogna armar och händer från 1689.

Skällviks kyrka byggdes under 1300-talets första hälft av gråsten som en rektangulär kyrka med trappgavlarna. 1593 genomförde Johan III en ombyggnad av kyrkan till en centralkyrka i italiensk renessansstil. Ytterväggarna behölls, men nya pelare och valv fick bilda en korsform med en markerad, högre mitt med ett torn av trä. Gavlarna blev stympade vilket syns på de ursprungliga blindingarna. Klockstapeln är ombyggd 1754. Intressanta är **Mariaskåpet**, tyskt 1400-tal, en romansk **biskopsstol** från 1200-talet, som användes under biskopsvisitationerna och en "takros" från Stegeborgs slottskyrka ca 1580. Slottet är idag en ruin, inte långt från Skällviks kyrka.

S:t Anna kyrka byggdes på 1300-talet som ett kapell, tillägnat sjöfararnas helgon S:ta Anna, Marias mor. Hit kom man sjövägen och förtöjde båtarna i stockmuren som kringgärdade kyrkan. Kapellet blev kor i den dubbelt så stora kyrka som biskop Hans Brask invigde 1521. 1819-21 byggdes en ny kyrka en bit ifrån. Man tog byggsten och inventarier från den gamla kyrkan och lämnade den att förfalla. På 1960-talet återskapades det äldsta kapellet och en klockstapel. Fragment av kalkmålning finns på de väggar som är ursprungliga. De äldsta inventarierna, ett **altarskåp** från 1590 och en tavla från 1512, finns kvar i den nya kyrkan.